

На основу члана 45. став 1. Закона о Влади („Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05 – исправка, 101/07, 65/08, 16/11, 68/12 – УС, 72/12, 7/14 – УС, 44/14 и 30/18 – др. закон),

Влада доноси

СТРАТЕГИЈУ

јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године

"Службени гласник РС", број 61 од 8. августа 2018.

Увод

„Здрави људи, здравље у свим политикама”

Јавно здравље је наука и уметност превенције болести, продужавања живота и унапређења здравља путем организованих напора друштва. Јавно здравље може се разматрати и путем структура и процеса помоћу којих се здравље популације разуме, чува и унапређује¹.

Стратегија јавног здравља у Републици Србији (у даљем тексту: Стратегија) подржава унапређење здравља, спречавање болести и продужење квалитетног живота становништва. Добро здравље је од суштинског значаја за одрживи економски и друштвени развој и основна брига у животу сваког лица, породица и друштва.

Стратегија је документ који утврђује општи оквир за акције и идентификује даље правце, остављајући простор за решавање старих и нових изазова.

Стратегијом се подржава испуњавање друштвене бриге за здравље људи и подстиче одговорност државе и друштва у обезбеђењу добробити за све грађане путем унапређења здравља, продужења очекиваног трајања квалитетног живота, очувања здраве животне и радне средине. Циљеви се остварују кроз све облике партнерства за здравље и наглашавање значаја свеобухватног приступа путем интердисциплинарности и мултисекторске сарадње.

У Стратегији се утврђују области деловања у јавном здрављу, оквир, мисија, визија и принципи Стратегије, општи и специфични циљеви, акциони план за деловање, као и начин имплементације, праћења, евалуације и извештавања о спровођењу Стратегије.

1. Области деловања у јавном здрављу

У складу са законом којим се уређује јавно здравље, области деловања јавног здравља су:

- 1) физичко, ментално и социјално здравље становништва;
- 2) промоција здравља и превенција болести и повреда;
- 3) животна средина и здравље становништва;
- 4) радна околина и здравље становништва;
- 5) организација и функционисање здравственог система;
- 6) поступање у кризним и ванредним ситуацијама.

Стратегија се превасходно заснива на деловању у оквиру промоције здравља и превенције болести и повреда.

Под промоцијом здравља подразумева се, у складу са дефиницијом датом у Повељи о унапређењу здравља, Ottawa 1986: „Процес оспособљавања људи да повећају контролу над својим здрављем и унапреде га.” Основни правци промоције здравља су:

- 1) залагање за здравље, у циљу добијања подршке да се створе битни услови за здравље;
- 2) омогућавање људима да достигну пун здравствени потенцијал и једнакост у здрављу (једнак приступ информацијама, вештинама за здрав живот и могућностима здравог избора);
- 3) посредовање између различитих интереса друштва у стремљењу ка здрављу (мултисекторски, интердисциплинарно у свим сферама живота – између појединаца, породица, заједница, удружења грађана, здравственог система и других чинилаца друштва).

Под превенцијом се подразумева смањивање ризика појаве патолошког процеса, болести, повреде, неспособности или неког другог нежељеног стања или феномена, путем активности и мера повезаних са унапређењем и очувањем здравља, као и успостављање здравља које је нарушено и спречавање или одлагање неповољног тока и исхода иреверзибилних поремећаја здравља. Под примарном превенцијом болести и повреда подразумевају се мере за њихово спречавање и сузбијање, које могу бити опште (повећање стандарда, заштита животне средине и понашање у складу са здрављем) и специфичне (као што је имунизација). Мере секундарне превенције болести су рано откривање болести (скрининзи, самопрегледи и превентивни прегледи) и благовремено лечење. Од значаја је споменути и нивое примордијалне превенције (која укључује елиминацију предиспонирајућих фактора ризика), терцијарне (мере физичке и психо-социјалне рехабилитације и спречавања компликација болести и повреда) и кватернарне превенције (мере за „смањење штете“). Превенција се може сагледати и преко мера универзалне (интервенције усмерене на популацију), селективне (интервенције усмерене на рањиве групе) и индиковане превенције (интервенције усмерене на појединце).

1 СЗО. Јачање капацитета и услуга јавног здравља у Европи. Идејни документ. Копенхаген. Регионална канцеларија СЗО за Европу и Универзитет Дурхам 2011.

2. Оквир Стратегије јавног здравља

Оквир Стратегије дефинисан је уз уважавање изазова јавног здравља у Републици Србији, као и међународног приступа представљеног у јавноздравственим политикама и областима деловања јавног здравља у Европи. Умеравање пажње на постизање једнакости у здрављу данас представља основ и повезује се са одрживим развојем путем доброг управљања у три најважнија аспекта одрживог развоја: економски развој, широка социјална инклузија и одрживост животне средине². Европска политика „Здравље 2020“³ истиче вредности деловања за постизање доброг здравља које обухватају једнакост, одрживост, квалитет, транспарентност, одговорност, равноправност полова, достојанство и право на учешће у доношењу одлука.

2.1. Изазови јавног здравља у Републици Србији

Изазови јавног здравља у Републици Србији су бројни и повезују се са последицама економске кризе, миграцијама становништва и растућим неједнакостима, а сагледавају кроз здравље и детерминанте здравља, систем јавног здравља и јавно-здравствену политику.

2.1.1. Здравствено стање и детерминанте здравља

Показатељи здравственог стања и детерминанте здравља упућују на следеће:

1) смањење броја и старење становника су главна обележја демографских прилика у Републици Србији;

2) велики број становника Републике Србије оболева, прерано умире или бива онеспособљено услед болести и повреда које су превентабилне;

3) водеће болести и повреде су повезане са социјалним и економским одредницама здравља, односно несразмерно присутне код сиромашног и рањивог становништва, што доприноси неједнакостима у здрављу.

Демографску ситуацију у Републици Србији карактерише старење становништва и негативан природни прираштај. Према постојећој демографској структури становништво Републике Србије је међу најстаријим у Европи (просечна старост је 42,9 година). Постојећа депопулација (негативна стопа природног прираштаја -5,1/1000 у 2016. године), чему доприноси и опадање стопе фертилитета, као и рађање жена у све каснијем животном добу (просечан број година живота жена прворотки 28,3 године) доводи до смањења укупног броја становника Републике Србије. Просечан број чланова домаћинства износи 2,9^{4,5}. Стопа ризика од сиромаштва у 2016. години је износила 25,5%. Најизложенији ризику од сиромаштва су деца и млади, вишечлана домаћинства и незапослена лица⁶. Стопа незапослености лица радног узраста у Републици Србији, у III кварталу 2017. године износила је 13,5%⁷.

Вредност бруто домаћег производа (БДП) по глави становника у 2017. години износила је 5226 EUR, док је стопа реалног раста БДП износила 1,9%⁸. Укупни расходи за здравствену заштиту учествују у релативно високом проценту у БДП-у (повећање са 8,13% у 2003. години на 8,98% БДП у 2016. години). Учешће јавних расхода у укупним расходима за здравствену заштиту је смањено са 70,9% у 2003. години на 58,0% у 2016. години, док се у истом периоду учешће приватних расхода у укупним расходима за здравствену заштиту повећало са 29,1% на 42,0%⁹.

Очекивано трајање живота на рођењу је у периоду од 2002. до 2016. године повећано код мушкараца са 69,7 на 73,0 и код жена са 75,0 на 78,0 година. Стопа смртности одојчади је смањена са 10,1 у 2002. години на 5,4 у 2016, док је у популацији Рома овај показатељ смањен у периоду 2005–2014. године са 25,0 на 12,8. Стопа смртности деце млађе од пет година смањена је са 11,5 у 2002. години на 6,1 у 2016. години, док је у популацији Рома, вредност овог показатеља преполовљена у периоду 2005–2014. године (са 28,0 на 14,4)^{10, 11}.

Највећем оптерећењу болестима доприносе хроничне незаразне болести и удружени фактори ризика. Болести срца, крвних судова и малигни тумори чинили су преко две трећине свих узрока смрти током 2016. године у Србији. Више од половине свих смртних исхода (51,7%) била је последица умирања од болести система крвотока, а скоро свако

пето умрло лице (21,3%) била је жртва малигног тумора. Од последица повреда и тровања умрло је 2,8% становника Републике Србије, од компликација шећерне болести 3,1% и од опструктивних болести плућа 2,6%¹². Упоређивањем стандардизованих стопа смртности за водеће узроке смрти у Републици Србији у односу на европску земљу са најнижом стопом и просек стопе у Европској унији, (у даљем тексту: ЕУ) за старост 0-64 година, на 100.000 становника, у 2014. години – приметно је да су вредности највише у Републици Србији: исхемична болест срца (стопа од 25,6 у Републици Србији, наспрам 6,6 у Израелу и 15,8 – просек у ЕУ), цереброваскуларна болест (стопа од 17,3 у Републици Србији, наспрам 2,1 у Луксембургу и 7,2 – просек у ЕУ) и малигне неоплазме (стопа од 101,6 у Републици Србији, наспрам 44,2 у Финској и 66,7 – просек у ЕУ). Слично, стандардизована стопа смртности за водеће хроничне незаразне болести код становништва доби 30–69 година, на 100.000 становника, у 2012. години била је највиша у Републици Србији (498,8), преко два пута већа него у земљи са најнижом вредношћу овог показатеља – Израелу (189,9), а већа него просечне вредности за Европски регион Светске здравствене организације (у даљем тексту: СЗО) (405,0) и ЕУ (289,2).¹³

Пушење и даље представља један од водећих фактора ризика уз тренд повећања учесталости у периоду од 2006. до 2013. године за 3,0% (код жена за 3,4% и мушкараца за 1,9%). Према подацима истраживања здравља 46,1% становништва у 2013. години није конзумирало алкохол, а употреба алкохола као свакодневна појава била је присутна код 4,7% становништва, што представља повећање у односу на 2006. годину (3,4%). Више од половине одраслог становништва (56,3%) је прекомерно ухрањено, од чега је гојазних 21,2%. Ово представља значајно повећање у односу на 2006. годину (17,3%). У истом периоду учесталост гојазности код деце скоро двоструко је повећана и у 2013. години региструје се код 4,9% деце¹⁴.

2 УН. Трансформисање света у којем живимо: Агенда за одрживи развој 2030. Усвојена резолуција Генералне скупштине 25. септембра 2015. http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E (приступљено 17. маја 2016. године)

3 СЗО. Здравље 2020. Европски политички оквир и стратегија за 21. век. Копенхаген: Регионална канцеларија СЗО за Европу 2013.

4 Републички завод за статистику Републике Србије. Статистички годишњак 2017. Београд: РЗС 2017.

5 Републички завод за статистику Републике Србије. Статистички календар Републике Србије 2018. Београд: РЗС 2018.

6 Републички завод за статистику Републике Србије. Сиромаштво и социјална неједнакост у Републици Србији у 2016. Саопштење, Анкета о приходима и условима живота, број 087, год. LXVII, . Београд: РЗС 2017.

7 Републички завод за статистику Републике Србије. Стопе активности, запослености, неактивности и незапослености.

8 Републички завод за статистику Републике Србије. Статистички календар Републике Србије 2018. Београд: РЗС 2018.

9 Одабрани показатељи расхода за здравствену заштиту. Доступно на: http://www.batut.org.rs/index.php?category_id=50 (приступљено 30. маја 2018. године)

10 УНИЦЕФ. Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у Србији, 2014. Београд: УНИЦЕФ 2014.

11 Републички завод за статистику Републике Србије. Дев Инфо. Доступно на: <http://devinfo.stat.gov.rs/diSrbija/diHome.aspx> (приступљено 30. маја 2018. године)

12 Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“. Здравствено статистички годишњак Републике Србије 2016. Београд: ИЗЈЗ 2017.

13 European Health For All Data Base, WHO/Europe. Доступно на: <https://gateway.euro.who.int/en/datasets/european-health-for-all-database> (приступљено 30. маја 2018. године)

14 Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“. Истраживање здравља становништва Србије 2013. Београд. ИЗЈЗ 2014.

2.1.2. Систем јавног здравља

Систем јавног здравља обезбеђује и подржава широк спектар активности и услуга чијим се спровођењем извршавају главни задаци јавног здравља.

За организацију система јавног здравља у Републици Србији одговорно је министарство надлежно за послове здравља. Део одговорности за област јавног здравља имају и министарство надлежно за послове просвете, науке и технолошког развоја, министарство надлежно за послове пољопривреде, заштите животне средине, министарство надлежно за послове рада, запошљавања, борачких и социјалних питања, министарство надлежно за послове омладине и спорта, министарство надлежно за послове културе и информисања, министарство надлежно за послове правде, министарство надлежно за послове финансија, министарство надлежно за послове унутрашњих послова и др.

Здравствене установе у систему јавног здравља дефинисане су Уредбом о Плану мреже здравствених установа¹⁵. Уредба дефинише 26 института и завода за јавно здравље као носиоце активности у областима деловања јавног здравља у складу са законом којим се уређује јавно здравље. Значајну улогу у систему јавног здравља имају и домови здравља на територији за коју су основани. Њихову мрежу чини 158 установа у Републици Србији. Имајући у виду поједине области деловања јавног здравља за исходе су битни и остали учесници изван сектора здравствене заштите у складу са законом којим се уређује јавно здравље.

Област јавног здравља регулисана је Законом о јавном здрављу и великим бројем законских и подзаконских прописа. У складу са чланом 19. Закона о јавном здрављу („Службени гласник РС”, број 15/16), средства за деловање у области јавног здравља обезбеђују се из буџета Републике Србије, аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе, од организација здравственог осигурања, продајом услуга и производа у систему јавног здравља, обављањем научноистраживачке и образовне делатности, од легата, поклона, завештања и из других извора у складу са законом.

15 („Службени гласник РС”, бр. 42/06, 119/07, 84/08, 71/09, 85/09, 24/10, 6/12, 37/12, 8/14 и 92/15).

2.1.3. Јавноздравствена политика

Јавноздравствена политика усмерена је на социјално-економске детерминанте здравља и смањивање неједнакости у здрављу и подразумева бригу о здрављу у свим политикама у складу са законом којим се уређује јавно здравље. Заснива се на универзалном праву сваког појединца на достизање пуних здравствених потенцијала, имајући у виду холистички приступ здрављу и посматрајући га кроз концепт физичког, менталног и социјалног благостања. На тај начин у фокусу су одреднице здравља и здравље као императив развоја сваког друштва. Овакво опредељење наглашава одговорност државе, односно учешће свих сектора друштва у обезбеђењу услова који омогућавају и подржавају достизање највишег нивоа здравља за сваког појединца. Основне вредности и принципи свеобухватних политика јесу једнакост свих грађана, достојанство и солидарност, уз одговорност друштва, заједница и појединаца, њихово учешће и транспарентност у одлучивању¹⁶. Делотворно спровођење оваквих политика захтева свеобухватно и синергистично управљање за здравље, уз развој модела и инструмената који омогућавају боље коришћење ресурса, партиципацију свих актера и делегирање одговорности за здравље, а у циљу смањења неједнакости у здрављу и социјалне искључености, као и унапређења благостања становништва.

Концепт „Здравље у свим политикама” је приступ који је препоручен као одговор на изазове које са собом носи развој међусекторске сарадње и укључивање свих субјеката друштва. То је интегрисани приступ који омогућава достизање друштвених циљева свих владиних ресора¹⁷. Интерсекторска, од стране владе координисана политика, заједнички циљеви и интегрисани одговори на постојеће проблеме и изазове, партнерство са невладиним и приватним сектором је основа заједничког управљања, односно ефикасног спровођења здравља у свим политикама. Здравствени сектор има водећу улогу у раду са другим секторима и непосредној подршци Влади у развоју релевантних политика и достизању њихових циљева. Успешна примена овог концепта захтева институционализовани процес интерсекторског решавања проблема, утврђивање мандата и одговорности, иницијатива, финансирања, буџета и одрживих механизма за рад владиних установа у области јавног здравља.

16 СЗО. *Здравље 2020. Европски политички оквир и стратегија за 21. век. Копенхаген: Регионална канцеларија СЗО за Европу 2013.*

17 СЗО. *Европски акциони план за јачање капацитета и услуга јавног здравља. EUR/RC62/Conf.Doc./6 Rev.2: Шездесет и друга седница Регионалне комисије СЗО: Малта, 10-13. септембар 2012.*

2.2. Међународни приступ

Стратегија се ослања на документ „Здравље 2020: европски оквир политике који подржава акције свих нивоа власти и друштва за здравље и благостање”¹⁸, који је усвојен на основу резолуције EUR/RC62/Conf.Doc./8 Регионалне канцеларије СЗО за Европу. Заједнички циљеви су: значајно унапређење здравља и благостања становништва, смањење неједнакости у здрављу, јачање јавног здравља и обезбеђивање здравствених система „усредсређених на људе” који су универзални, равноправни, одрживи и висококвалитетни.

Политика „Здравље 2020” засновано је на четири приоритетне области за деловање:

- 1) улагање у здравље током целог животног циклуса и оснаживање становништва;
- 2) усмереност на незаразне и заразне болести које доприносе највећем оптерећењу становништва у Европи;
- 3) јачање здравствених система „усмерених на људе”, капацитета јавног здравља и спремности за ванредне ситуације, надзор и реаговање;
- 4) стварање отпорних заједница и средина које пружају подршку.

Формулисање Стратегије у овој области усклађено је и са десет препознатих кључних области деловања јавног здравља (10 Essential Public Health Operations and Services in Europe/10 EPHO's), у складу са препорукама Регионалне канцеларије СЗО за Европу¹⁹ и то:

- 1) надзор над здрављем и благостањем популације;
- 2) праћење и одговор на опасности по здравље и ванредне ситуације;
- 3) заштита здравља, укључујући безбедност животне средине и радне околине, хране и друго;

- 4) промоција здравља, укључујући активности усмерене на друштвене одреднице здравља и неједнакости у здрављу;
- 5) спречавање и сузбијање заразних и незаразних болести, укључујући рано откривање,
- 6) обезбеђивање доброг управљања за здравље и благостање;
- 7) обезбеђивање компетентних јавно-здравствених кадрова;
- 8) обезбеђивање одрживе организационе структуре и финансирања;
- 9) заступање, комуникација и друштвена мобилизација за здравље;
- 10) унапређење јавно-здравствених истраживања за политику и праксу засновану на доказима.

Веома важан документ за пројекцију жељених исхода у јавном здрављу до 2020. године представља и трећи програм ЕУ за активности у области здравља 2014–2020. година²⁰, који се усмерава на следеће основне циљеве²¹:

- 1) промоција здравља, превенција болести и оснаживање средине која пружа подршку здравим стиливима живота;
- 2) заштита грађана од озбиљних прекограничних претњи;
- 3) допринос иновативним, ефикасним и одрживим здравственим системима;
- 4) подстицање приступачности бољој и безбеднијој здравственој заштити за грађане.

Текуће националне стратегије других земаља (Република Финска, Енглеска, Северна Ирска, Савезна Република Немачка, Република Хрватска, Аустралија и др.) представљају драгоцену помоћ.

Стратегија је у потпуности заснована на Резолуцији Уједињених нација „Трансформисање нашег света: Агенда за одрживи развој до 2030.“ и предвиђеним циљевима²².

18 СЗО. Здравље 2020. Европски политички оквир и стратегија за 21. век. Копенхаген: Регионална канцеларија СЗО за Европу 2013.

19 СЗО. Европски акциони план за јачање капацитета и услуга јавног здравља. EUR/RC62/Conf.Doc./6 Rev.2: Шездесет и друга седница Регионалне комисије СЗО: Малта 10-13. септембра 2012.

20 Европска комисија. Регулатива Европског парламента и Савета о успостављању Програма Здравље за раст, трећи вишегодишњи програм ЕУ у области здравља за период 2014–2020. Брисел, 9.11.2011. COM(2011) 709 финални

21 Трећи здравствени програм ЕК (2014-2020).

22 УН. Трансформација света у којем живимо: Агенда за одрживи развој 2030. Резолуција коју је Генерална скупштина усвојила 25. септембра 2015.

3. Мисија, визија и принципи

Мисија Стратегије је да се развија и примењује систем знања, вештина и активности усмерених на унапређење здравља, спречавање и сузбијање болести, продужење и побољшање квалитета живота путем организованих мера друштва.

Визија Стратегије су здравији људи, смањене неједнакости у здрављу и удружене акције власти и друштва за здравље и благостање.

Принципи Стратегије су засновани на људским правима су:

- 1) одговорност државе и друштва за здравље;
- 2) сви облици партнерства за унапређење здравља;
- 3) усмереност на популацију и друштвене групе;
- 4) оријентација ка локалној самоуправи;
- 5) интерсекторски и мултидисциплинарни рад;

6) акције за социјалне одреднице, факторе ризика и смањивање неједнакости у здрављу.

4. Општи и специфични циљеви Стратегије

Следећи мисију, визију и принципе јавног здравља Стратегија има следеће опште циљеве у оквиру којих су специфични и оперативни циљеви:

- 1) унапређење здравља и смањивање неједнакости у здрављу;
- 2) унапређење животне средине и радне околине;
- 3) спречавање и сузбијање болести и водећих ризика по здравље становништва;
- 4) развој акција промоције здравља у заједници;
- 5) подршка развоју доступне, квалитетне и ефикасне здравствене заштите;
- 6) развој система јавног здравља заснованог на доказима из истраживања;
- 7) унапређење управљања, комуникације и партнерства за примену начела „здравље у свим политикама“.

4.1. Унапређење здравља и смањивање неједнакости у здрављу²³

4.1.1. Унапређење праћења и евалуације здравственог стања и неједнакости у здрављу

4.1.1.1 Све јединице локалне самоуправе/ЈЛС (општине и градови) преко својих савета за здравље, извештаваће и публикуваће годишње анализе здравственог стања на основу показатеља здравствене статистике, показатеља стања животне и радне средине, демографских и социоекономских одредница здравља;

4.1.1.2 Успоставиће се систем праћења здравственог стања становништва Републике Србије путем посебних истраживања, у складу са претходном праксом, планом СЗО и ЕУ;

4.1.2 Унапређење исхране и физичке активности становништва Републике Србије (тако да се удео одраслог становништва и млађих од 18 година који се правилно хране и физички су активни увећа за 10%;

4.1.2.1 Усвајање Стратегије унапређења исхране и физичке активности (СУИФ);

4.1.2.2 Усвајање Националног програма за унапређење доступности хране;

4.1.2.3 Усвајање Националног програма унапређења безбедности хране;

4.1.2.4 Примена и праћење Националног програма за превенцију гојазности код деце и одраслих;

4.1.3 Превенција и сузбијање пушења и изложености дуванском диму, штетне употребе алкохола и злоупотребе дрога (тако да се удео одраслог становништва и млађих од 18 година који свакодневно или повремено пуше, изложени су дуванском диму у радној средини и на јавном месту, прекомерно пију алкохол и злоупотребљавају дроге смањи за 10%;

4.1.3.1 Подршка примени Стратегије контроле дувана и Акционом плану за њену примену, пружа се континуирано;

4.1.3.2 Подршка раду установљених интерсекторских тела значајних у контроли дувана, континуирано;

4.1.3.3 Подршка промени постојећих или усвајање нових прописа до 2026. године, у складу са препорукама Водича за примену Оквирне конвенције о контроли дувана СЗО и законодавства Европске уније;

4.1.3.4 Примена и праћење Националног програма превенције штетне употребе алкохола и алкохолом узрокованих поремећаја у Републици Србији;

4.1.3.5 Континуирана подршка иницијативама јединица локалне самоуправе за ограничење доступности алкохолних пића;

4.1.3.6 Образовање запослених у примарној здравственој заштити за препознавање лица са проблемом прекомерне употребе алкохола и примену метода кратке интервенције, спроводиће се континуирано;

4.1.3.7 Подршка примени Стратегије за спречавање злоупотребе дрога за период 2014-2021. година, континуирано;

4.1.4 Унапређење здравља становништва Републике Србије у областима од водећег јавно здравственог значаја;

- 4.1.4.1 Примена и праћење Националног програма очувања и унапређења сексуалног и репродуктивног здравља грађана Републике Србије, као и подршка Стратегије и подстицања рађања;
- 4.1.4.2 Континуирана подршка примени и евалуацији активности у области раног развоја;
- 4.1.4.3 Унапређење превентивне стоматолошке здравствене заштите, спроводи се континуирано;
- 4.1.4.4 Подршка усвајању Стратегије развоја заштите менталног здравља за период након 2018. године и Акционом плану за њену примену;
- 4.1.4.5 Континуирана подршка примени и евалуацији Стратегија за спречавање и сузбијање насиља над женама и децом у породици и у партнерским односима;
- 4.1.5 Унапређење здравља осетљивих друштвених група путем развоја и имплементације додатних мера ради смањења неједнакости у здрављу (тако да се удео осетљивих група које своје здравље процењују као врло добро и одлично повећа за 10%);
- 4.1.5.1 Дефинисање додатних мера здравствене заштите намењене приоритетним осетљивим друштвеним групама на територији јединица локалне самоуправе/ЈЛС, континуирано;
- 4.1.5.2 Унапређење приступачности здравствених услуга и доступности здравствене заштите осетљивим друштвеним групама на територији јединица локалне самоуправе, континуирано;
- 4.1.6 Праћење и евалуација здравственог стања радноактивне популације и неједнакости у здрављу;
- 4.1.6.1. Анализа здравственог стања радноактивне популације на бази испитивања штетних фактора са радног места и из радне околине и обављених превентивних лекарских прегледа, у складу са важећим прописима и директивама ЕУ;
- 4.1.6.2. Посебна истраживања осетљивих група радноактивне популације (млади, жене у репродуктивном периоду, старији радници, лица са инвалидитетом, незапослени, запослени у малим и микро правним лицима, пољопривредници).

23 Основа за праћење и евалуацију свих специфичних циљева су показатељи дефинисани према Истраживању здравља становништва Србије.

4.2. Унапређење животне средине и радне околине

- 4.2.1. Праћење, евалуација и унапређење животне средине и процена ризика за здравље становништва
- 4.2.1.1. Све јединице локалне самоуправе (општине) извештаваће и публикуваће годишње извештаје о показатељима стања животне средине до 2021. године;
- 4.2.1.2. Установиће се интегрисани систем праћења, евалуације и унапређења животне средине путем стратешких докумената, у складу са претходном праксом, посебним истраживањима, усвојеним стратегијама, планом СЗО и ЕУ;
- 4.2.1.3. Биће усвојен Национални програм за процену ризика из животне средине на здравље становништва;
- 4.2.1.4. Обезбеђивање повољног окружења за активно спровођење прихваћених међународних обавеза из области животне средине и здравља (IEA – декларације, протоколи, акциони планови и сл.);
- 4.2.1.5. Активно спровођење прихваћених међународних обавеза из области животне средине и здравља (IEA – Декларације, Протоколи, Акциони планови и сл.);
- 4.2.2. Унапређење праћења штетних фактора са радног места и откривање ризика по здравље
- 4.2.2.1. Континуирано унапређивање испитивања штетних фактора са радног места (хемијске, физичке, биолошке, ергономске и психосоцијалне штетности) и годишње извештавање;
- 4.2.2.2. Правовремено откривање здравствених ризика у вези са новим технологијама спроводиће се континуирано;
- 4.2.2.3. Развијање базе података о штетностима на раду и радним местима са повећаним ризиком.
- 4.2.3. Унапређење снабдевања здравствено исправном водом за пиће
- 4.2.3.1. Биће донет нови правилник о здравственој исправности воде за пиће;
- 4.2.3.2. Утврдиће се санитарно-хигијенско и техничко стање водовода на територији Републике Србије;

4.2.3.3. Извршиће се прикључење 30% постојећих малих локалних водовода, приоритетно објеката за снабдевање водом за пиће предшколских и школских установа, на мреже централних водовода;

4.2.4. Унапређење система управљања отпадних материја

4.2.4.1. Ускладиће се регулатива у области управљања отпадом са регулативом ЕУ;

4.2.4.2. Израдиће се регионални и локални планови за управљање отпадом;

4.2.4.3. Израдиће се нова национална стратегија за управљање отпадом;

4.2.4.4. Израдиће се национални планови за поједине токове отпада;

4.2.4.5. Повећаће се број становника обухваћених организованим сакупљањем чврстог отпада на 90%;

4.2.4.6. Континуирано ће се оснаживати капацитети јавно комуналних предузећа у циљу унапређења система управљања отпада;

4.2.4.7. Успоставиће се одржив систем за прикупљање амбалажног отпада;

4.2.4.8. Повећаће се број становника који живе на подручју покривеном канализационим системом за 20%;

4.2.4.9. Повећаће се удео отпадних вода које се пречишћавају пре изливања у реципијенте за 20%.

4.2.5. Унапређење стања животне средине и одговор на климатске промене

4.2.5.1. Смањиће се емисија штетних гасова из индустрије, кућних ложишта и моторних возила у односу на 2015. годину за 20%;

4.2.5.2. Континуирано ће се унапређивати контролисана примена средстава за заштиту биља и минералних ђубрива са циљем очувања квалитета земљишта и постизања здравствене безбедности хране;

4.2.5.3. Израдиће се стратешке карте буке, акциони планови за заштиту од буке и акустично зонирање градова;

4.2.5.4. Израдиће се акциони планови за одговор на климатске промене градова;

4.2.5.5. Донеће се и спроводиће се акциони планови за унапређење енергетске ефикасности;

4.2.6. Унапређење образовно-васпитних активности у области очувања и унапређења животне средине и здравља људи

4.2.6.1. Континуирано спровођење едукативних програма усмерених на обезбеђење хигијенски исправне воде за пиће у руралним подручјима;

4.2.6.2. Континуирано спровођење едукативних програма о значају очувања и унапређења стања животне средине и унапређење енергетске ефикасности у предшколским и школским установама;

4.2.6.3. Континуирано спровођење едукативних програма о примени мера личне и колективне заштите и других мера усмерених на сузбијање комараца;

4.3. Спречавање и сузбијање болести и водећих ризика за здравље

4.3.1. Унапређење епидемиолошког надзора над болестима, повредама и факторима ризика

4.3.1.1. Унапређење регистара лица оболелих од болести и стања од већег јавноздравственог значаја, континуирано;

4.3.1.2. Биће унапређен надзор над водећим заразним болестима, до 2021. године и биће уведен електронски имунизациони регистар;

4.3.1.3. Припремљеност и одговор на ванредне ситуације и опасности по здравље, континуирано;

4.3.1.4. Усвојиће се Стратегија развоја система спречавања и сузбијања заразних болести у Републици Србији;

4.3.2. Унапређење успешности система за рано откривање и сузбијање епидемија;

4.3.2.1. Обезбедиће се одрживост примене специфичних мера сузбијања епидемија и подршка, континуирано;

4.3.2.2. Обезбедиће се стандардизација лабораторијских процедура у систему раног откривања и сузбијања епидемија;

4.3.3. Унапређење спречавања и сузбијања хроничних незаразних болести и повреда

- 4.3.3.1. Унапређење програмске здравствене заштите у области спречавања и сузбијања кардиоваскуларних болести, континуирано;
- 4.3.3.2. Унапређење програмске здравствене заштите у области спречавања и сузбијања дијабетеса типа 2, спроводиће се континуирано;
- 4.3.3.3. Унапређење програмске здравствене заштите у области спречавања и сузбијања, као и раног откривања колоректалног карцинома, карцинома дојке и карцинома грлића материце, спроводиће се континуирано;
- 4.3.3.4. Биће усвојен Програм превенције повреда;
- 4.3.4. Спречавање и сузбијање професионалних болести, болести у вези с радом и повреда на раду
- 4.3.4.1. Континуирано унапређење евиденције професионалних болести и повреда, као и њихово спречавање и сузбијање;
- 4.3.4.2. Биће усвојен Програм заштите запослених у зони јонизујућег и нејонизујућег зрачања, посебно у здравственим установама;
- 4.3.4.3. Континуирано иновирање плана за ванредне ситуације услед хемијских акцидената у радној средини (и ширења у животну средину) и услед дејства јонизујућег зрачења у радној и животној средини.

4.4. Развој акција промоције здравља у заједници

- 4.4.1. Унапређење знања и понашања популације у вези са очувањем и унапређењем здравља и смањивањем фактора ризика
- 4.4.1.1. Континуирано унапређење спровођења здравствено васпитног рада у предшколским установама, основним и средњим школама до 2026. године;
- 4.4.1.2. Континуирано унапређење спровођења здравствено васпитног рада у здравственим установама;
- 4.4.1.3. Спроводиће се и евалуирати кампање промоције здравља у складу са приоритетима.
- 4.4.2. Унапређење партнерства и друштвене укључености за здравље у локалној самоуправи – примена механизма за интегрисано управљање
- 4.4.2.1. У свим јединицама локалне самоуправе биће основани и функционисати савети за здравље у складу са законом;
- 4.4.2.2. Сви савети за здравље утврђиваће предлог плана јавног здравља на локалном нивоу, пратиће годишње спровођење плана кроз посебне програме из области јавног здравља;
- 4.4.3. Развој и оснаживање мреже окружења која подржавају здравље и здраве изборе;
- 4.4.3.1. Континуирано ће се унапређивати Програм „Здрав вртић“ са применом у најмање 45% предшколских установа;
- 4.4.3.2. Континуирано ће се унапређивати Програм „Здрава школа“ са применом у најмање 30 % основних и 20% средњих школа;
- 4.4.3.3. Континуирано ће се унапређивати Програм „Здрав град“ са обухватом од најмање десет градова.

4.5. Подршка развоју доступне, квалитетне и ефикасне здравствене заштите

- 4.5.1. Унапређење доступности и приступачности здравствене службе
- 4.5.1.1. Анализираће се важећи План мреже здравствених установа и усвојити нови прилагођен актуелним здравственим потребама становништва Републике Србије;
- 4.5.1.2. Анализираће се важећи Правилник о ближим условима за обављање здравствене делатности у здравственим установама и другим облицима здравствене службе и усвојити нови прилагођен оптимуму захтева здравствене службе;
- 4.5.1.3. Усвојиће се План развоја здравствених кадрова у здравству у Републици Србији, заснован на потребама;
- 4.5.1.4. Дефинисаће се основни пакет здравствених услуга на свим нивоима здравствене заштите;
- 4.5.1.5. Обезбедиће се финансирање основног пакета здравствених услуга на свим нивоима здравствене заштите из средстава Републичког фонда за здравствено осигурање;
- 4.5.1.6. Установиће се одржива подела рада међу здравственим установама.
- 4.5.1.7. Континуирано унапређивање доступности и приступачности здравствене службе за осетљиве популационе групе;

4.5.1.8. Обезбедиће се једнака доступност и приступачност здравствене службе за целокупно становништво.

4.5.2. Унапређење квалитета здравствене заштите и безбедности пацијената

4.5.2.1. Усвојиће се стандарди квалитета свих нивоа здравствене заштите;

4.5.2.2. Усвојиће се нова стратегија за стално унапређење квалитета здравствене заштите и безбедности пацијената;

4.5.2.3. Спроводиће се, пратити и евалуирати стратегија за стално унапређење квалитета здравствене заштите и безбедности пацијената;

4.5.2.4. Акредитоваће се све здравствене установе;

4.5.2.5. Континуирано ће се унапређивати процедуре за поштовање права пацијената;

4.5.2.6. Започеће примена подстицајних механизма финансирања здравствене службе заснованих на критеријумима квалитета и ефикасности.

4.5.3. Унапређење ефикасности здравствене заштите

4.5.3.1. Унапредиће се процена здравствених технологија укључивањем и економске анализе, чиме ће се унапредити поступак одлучивања о лековима, медицинским средствима и процедурама;

4.5.3.2. Формираће се национална политика лекова;

4.5.3.3. Континуирано ће се развијати нови (у просеку три годишње) и ревидирати постојећи водичи добре клиничке праксе (у просеку два годишње).

4.6. Развој система јавног здравља заснованог на доказима из истраживања

4.6.1. Развој и оснаживање кадрова у систему јавног здравља Републике Србије унапређивањем компетенција према Европском акционом плану за јачање јавноздравствених капацитета и услуга²⁴

4.6.1.1. Обавиће се анализа јавноздравствених кадрова, дефинисати и усвојити План потреба за јавноздравственим кадровима у установама из Плана мреже здравствених установа;

4.6.1.2. Усагласиће се и усвојити измене и допуне Правилника о ближим условима за обављање здравствене делатности у здравственим установама и другим облицима здравствене службе, тако да међу запосленима буду наведена сва одговарајућа занимања за обављање послова јавног здравља²⁵;

4.6.1.3. Развиће се и усвојити петогодишњи планови усавршавања кадрова путем акредитованих академских програма из јавног здравља и акредитованих курсева континуиране едукације у свим здравственим установама из Плана мреже здравствених установа;

4.6.1.4. Континуирано ће се спроводити усавршавање кадрова из завода и института јавног здравља, домова здравља и других здравствених установа на основу петогодишњег плана, и кадрова институција изван система здравствене заштите путем акредитованих академских програма из јавног здравља и акредитованих курсева континуиране едукације;

4.6.1.5. Установе у области образовања континуирано ће сарађивати са институцијама државне управе, заводима и институтима јавног здравља, осталим институцијама и удружењима грађана на развоју нових компетенција заснованих на изазовима јавног здравља и потребама запослених у јавном здрављу.

4.6.2. Развој простора, опреме и информационог система института и завода за јавно здравље

4.6.2.1. Све делатности института и завода за јавно здравље биће акредитоване;

4.6.2.2. Биће потпуно развијен информациони систем јавног здравља у институтима и заводима за јавно здравље;

4.6.2.3. Институт за јавно здравље Србије континуирано ће да развија комуникациони центар.

4.6.3. Успостављање одрживог финансирања завода и института за јавно здравље и фискалних подстицаја за јавно здравствене активности

4.6.3.1. Анализираће се постојећи систем финансирања завода и института јавног здравља и дефинисати препоруке за унапређење;

4.6.3.2. Усвојиће се измене финансирања завода и института за јавно здравље, тако да доминира извор финансирања из буџета до 60%, путем програма од општег интереса;

4.6.3.3. Предложиће се и усвојити минимални скуп услуга које обављају заводи и институти за јавно здравље, а финансира Републички фонд здравственог осигурања, на основу доприноса;

4.6.3.4. Усвојиће се измене прописа тако да се текући трошкови завода и института за јавно здравље покривају као у свим осталим установама из Плана мреже здравствених установа;

4.6.3.5. Унапређиваће се финансирање активности Института за јавно здравље Србије засновано на буџетским средствима, континуирано;

4.6.3.6. На основу анализе, предложиће се министарству надлежном за послове финансија и Влади обим подстицаја усмерених на јавно-здравствене активности завода и института за јавно здравље;

4.6.3.7. Предложиће се измене прописа о финансирању програма јавног здравља на територији локалне самоуправе, тако да јединице локалних самоуправа буду у обавези да финансирају програме јавног здравља на својој територији.

4.6.4. Оснаживање мреже завода и института за јавно здравље

4.6.4.1. Развиће се модел за оперативни план координације активности мреже института и завода за јавно здравље;

4.6.4.2. Институт за јавно здравље Србије ће спроводити оперативни план координације активности мреже института и завода за јавно здравље уз евалуацију и извештавање.

4.6.5. Развој јавноздравствених истраживања и иновација

4.6.5.1. Биће дефинисан и усвојен национални програм за истраживања и развој у јавном здрављу, уз сарадњу установа у области образовања, института и завода за јавно здравље, других институција изван система здравствене заштите и удружења грађана;

4.6.5.2. Унапређење сарадње у истраживачком раду из приоритетних области јавног здравља између института за јавно здравље, академских институција у оквиру и изван здравственог сектора, спроводиће се континуирано.

24 То је седма област деловања у јавном здрављу Европском акционом плану за јачање јавноздравствених капацитета и услуга Светске здравствене организације (EPHO 7 – European Public Health Operation 7. WHO. European Action Plan for Strengthening Public Health Capacities and Services – EAP. Copenhagen: WHO 2012.)

25 Одговарајућа занимања су дефинисана Правилником о листи стручних, академских и научних назива, („Службени гласник РС”, бр. 30/07, 112/08, 72/09 и 81/10) као и Правилником о специјализацијама и ужим специјализацијама здравствених радника и здравствених сарадника („Службени гласник РС”, број 10/13).

4.7. Унапређење управљања, комуникације и партнерства за примену начела „здравље у свим политикама”

4.7.1. Развој и унапређење система за примену партиципаторног управљања за здравље

4.7.1.1. Национални савет за јавно здравље ће бити функционалан као механизам интегрисаног управљања у спровођењу здравља у свим политикама;

4.7.1.2. Предложиће се усвајање и примене прописа у свим секторима од значаја за јавно здравље.

4.7.2. Развој и унапређење система за информисано одлучивање засновано на доказима

4.7.2.1. Унапређен систем за информисање, одлучивање засновано на документима;

4.7.2.2. Успостављен систем за прикупљање података, анализу и извештавање о здрављу и одредницама здравља на свим нивоима према препорукама СЗО и ЕУ;

4.7.2.3. Успостављен систем за праћење примене политика, стратегија и програма јавног здравља на свим нивоима, путем активности мреже института и завода за јавно здравље и координације Института за јавно здравље Србије.

4.7.3. Унапређење комуникације о здрављу и одредницама здравља

4.7.3.1. Успостављен систем за примену стратешког приступа комуникације о здрављу и одредницама здравља на свим нивоима, путем активности мреже завода и института за јавно здравље.

4.7.3.2. Развијени механизми заступања за здравље на свим нивоима.

5. Акциони план за период од 2018. до 2026. године

Акциони план за спровођење Стратегије за период од 2018. до 2026. године (у даљем тексту: Акциони план) описује укупан спектар активности које се предузимају у области јавног здравља и оставља могућност да се, паралелно са имплементацијом Стратегије, активности даље развијају, унапређују и евалуирају.

Активности координирају институти и заводи за јавно здравље, а реализација активности спроводиће се према приоритетима и доступности извора финансирања.

6. Имплементација, праћење, евалуација и извештавање о спровођењу Стратегије

У имплементацији Стратегије, министарство надлежно за послове здравља сарађује са свим партнерима из здравственог система, као и са свим другим партнерима ван система здравствене заштите.

Праћење спровођења Стратегије обавља Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“, заједно са институтима и заводима за јавно здравље, као носиоцима активности у областима деловања јавног здравља, о чему се обавештава министар надлежан за послове здравља.

Евалуација спровођења Стратегије обавља се у свакој фази процеса спровођења Акционог плана. За евалуацију се користе здравствени показатељи Европске уније (ECHI-2) и индикатори изабрани од стране стручњака одговорних за поједине активности и програме. Годишње извештавање министарства надлежног за послове здравља је обавезно и садржи: резултате спроведених активности, тешкоће и проблеме у реализацији, као и предлог мера за унапређење.

7. Финансијска средства за спровођење Стратегије

За спровођење ове стратегије обезбеђена су средства у буџету Републике Србије за 2018. годину, и то:

На разделу 27 – Министарство здравља, у оквиру програма:

– 1801 – Уређење и надзор у области здравства, програмска активност 0001 – Уређење здравственог система, економска класификација 411 – Плате, додаци и накнаде запослених (зараде), у износу од 10.870.264 динара и економска класификација 412 – Социјални доприноси на терет послодавца, у износу од 4.636.153 динара;

– 1801 – Уређење и надзор у области здравства, програмска активност 0007 – Администрација и управљање, економска класификација 411 – Плате, додаци и накнаде запослених (зараде), у износу од 187.823 динара и економска класификација 412 – Социјални доприноси на терет послодавца, у износу од 80.112 динара;

– 1802 – Превентивна здравствена заштита, програмска активност 0001 – Подршка раду Института „Др Милан Јовановић Батут“, економска класификација 423 – Услуге по уговору у износу од 2.392.380,00 динара и економска класификација 465 – остале дотације и трансфери у износу од 15.330.315,00 динара; програмска активност 0002 – Подршка раду института и завода за јавно здравље, економска класификација 465 – остале дотације и трансфери у износу од 58.870.616 динара;

– 1809 – Превенција и контрола водећих хроничних незаразних обољења, програмска активност 0001 – Подршка раду Канцеларије за контролу дувана, економска класификација 465 – остале дотације и трансфери, у износу од 300.000 динара.

На разделу 30 – Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, у оквиру Програма:

– 0902 – Социјална заштита, програмска активност 0004 – Подршка удружењима и локалним заједницама, економска класификација 481 – Дотације невладиним организацијама у износу од 327.883.990 динара.

У финансијском плану Републичког фонда за здравствено осигурање у 2018. години обезбеђена су средства у износу од 4.259.501.000 динара.

За спровођење ове стратегије није потребно обезбедити средства са раздела других носилаца односно учесника у спровођењу ове стратегије.

У 2019. години, средства ће се обезбедити у складу са билансним могућностима буџета Републике Србије односно лимитима, које утврди Министарство финансија.

Финансијска средства за спровођење Стратегије, обезбеђују се према предвиђеним активностима у Акционом плану, и из буџета аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе, од организација здравственог осигурања, продајом услуга и производа у систему јавног здравља, обављањем научноистраживачке и образовне делатности, од легата, поклона, донација и других извора у складу са законом.

8. Акциони план

Акциони план за спровођење Стратегије за период од 2018. до 2026. године, одштампан је уз ову стратегију и чини њен саставни део.

9. Завршни део

Ову стратегију објавити у „Службеном гласнику Републике Србије“.

У Београду, 30. јула 2017. године

Влада

Председник,

Ана Брнабић, с.р.

Акциони план за спровођење стратегије